

- natural specialties in the process of professional training*). Dostupno: <<http://dspu.edu.ua/sites/hsci/wp-content/uploads/2019/02/26-2.pdf>>. [16 Zhovten 2020].
4. Gricaj, M 2017. 'Pidgotovka majbutnih uchiteliv biologiyi u frankomovnih universitetah Belgiyi (Training of future biology teachers in French-speaking universities in Belgium)', *Vitoki pedagogichnoyi majsternosti*, Vip. 19, s. 83–90.
  5. Kuchaj, TP 2009. 'Pidgotovka majbutnih uchiteliv v universitetah Velikoyi Britaniyi do ekologichnogo viovannya uchniv (Preparation of future teachers in British universities for environmental education of students)'. Disertaciya doktora nauk, *Cherkas. nac. un-t. im. B. Hmelnickogo*, Cherkasi.
  6. *Ministerstvo osviti i nauki Ukrayini*, 2001. Rishennya Kolegiyi Ministerstva osviti i nauki Ukrayini "Pro koncepciyu ekologichnoyi osviti v Ukrayini" № 13/6-19 vid 20.12.2001 (Decision of the Board of the Ministry of Education and Science of Ukraine "On the concept of environmental education in Ukraine" № 13 / 6-19 from 20.12.2001). Dostupno: <<http://consultant.parus.ua/?doc= 01E1O32CC0>>. [15 Zhovten 2020].
  7. Biological Sciences Undergraduate School, 2020. *Leeds University*. Available from: <<http://webprod1.leeds.ac.uk/catalogue/dynprogrammes.asp?Y=200809&P=BS-BLGY%2FORD>>. [15 October 2020].
  8. Biological Sciences, 2020. *Roehampton University*. Available from: <<http://studentzone.roehampton.ac.uk/programmedetails/ug/biologicalsciences/index.asp>>. [15 October 2020].
  9. University of Glasgow, 2008. Biology. Undergraduate study, *University of Glasgow*: CCB, 20 p.
  10. *Université de Namur*. Available from: <<https://www.unamur.be/9>>. [15 October 2020].
  11. *Université de Liège*. Available from: <https://www.ulg.ac.be/cms/c_5000/fr/accueil>. [15 October 2020].

DOI 10.33930/ed.2019.5007.26(9)-8

УДК 378.018.43

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАПИТ НА ПЕДАГОГА-НОВАТОРА

SOCIAL DEMAND FOR A TEACHER-INNOVATOR

I. М. Силадій

Актуальність теми дослідження. Сучасні соціальні виклики спричиняють необхідність у формуванні інноваційних ІТ-компетентностей педагогів. Зумовлені інформатизацією та цифровізацією освітні трансформації призвели до переорієнтації вчителя-транслятора на вчителя-комунікатора, який в умовах впровадження педагогічних інновацій формує педагога-новатора, спроможного до науково-педагогічного пошуку та творчого розвитку.

Urgency of the research. Modern social challenges necessitate the formation of innovative IT competencies of teachers. Due to informatization and digitalization, educational transformations have led to the reorientation of the teacher-translator to the teacher-communicator, who in the conditions of introduction of pedagogical innovations forms a teacher-innovator, capable of scientific and pedagogical search and creative development.

Постановка проблеми. Пріоритетність науково-інноваційного аспекту діяльності сучасних педагогів є винятковим явищем. Лише невелика кількість педагогів може пишатися своєю особистою науковою творчістю. З огляду на інтенсивний розвиток суспільства, появу новітніх наукових розробок у педагогічній сфері, пов'язаних з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних та інших високих технологій, прогресивний педагог, щоб відповідати вимогам сьогодення, повинен прикласти максимум зусиль стосовно можливостей та перспектив використання інформаційних освітніх та інноваційно-педагогічних технологій у власній професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науково-педагогічній літературі питання інноваційності педагогічного процесу в умовах інформатизації та компетентнісного підходу розглядалося наступними вітчизняними вченими, на роботи яких ми спиралися у своєму дослідженні: М. Віднічука, О. Кивлюк, Т. Кузьоми, В. Морозова, Л. Оліфіри, О. Онуфрієвої, В. Саюк, Л. Чернікової, О. Шевчишеної та інших.

Постановка завдання. Охарактеризувати стан та можливості інноваційної педагогіки в контексті формування компетентностей педагога-новатора з акцентом в бік концепції наукової освіти та розвитку педагогічної творчості.

Виклад основного матеріалу. Однією з обов'язкових передумов реалізації концепцій демократизації та гуманізації освіти є науково-творча спроможність педагога до саморозвитку та самовдосконалення. В цьому контексті зазначимо, що на думку фахівців, суттєво посилює потребу у збільшенні наукового потенціалу педагогічного процесу такі глобальні явища як: інформатизація, діджиталізація, інтернаціоналізація, віртуалізація освіти тощо, де саме педагог-новатор може запровадити в зміст освіти власну науково

Target setting. The priority of the scientific and innovative of the activity of modern teachers is an exceptional phenomenon. Only a small number of teachers can be proud of their personal scientific work. Given the intensive development of society, the emergence of new scientific developments in the pedagogical field related to the use of modern information and communication and other high technologies, a progressive teacher, to meet today's requirements, must make every effort to use information and educational and innovative-pedagogical technologies in their own professional activities.

Actual scientific researches and issues analysis. In the modern scientific and pedagogical literature the question of innovation of pedagogical process in the conditions of informatization and competence approach was considered by the following domestic scientists on whose works we relied in the research: M. Vidnichuk, O. Kivlyuk, T. Kuzyoma, V. Morozova, L. Olifira, O. Onufrieva, V. Sayuk, L. Chernikova, O. Shevchyshena and others.

The research objective. To characterize the state and possibilities of innovative pedagogy in the context of the formation of competencies of a teacher-innovator with an emphasis on the concept of scientific education and development of pedagogical creativity.

The statement of basic materials. One of the necessary condition for the implementation of the concepts of democratization and humanization of education is the scientific and creative ability of teacher to self-development and self-improvement. In this context, we note that according to experts, the following global phenomena significantly grow the need to increase the scientific capacity of the pedagogical process: informatization, digitalization, internationalization, virtualization of education, etc., where the teacher-

обґрунтовану думку, включитися у відповідний науковий дискурс, розробити й запропонувати для реалізації нову педагогічну технологію або модель організації управлінської чи виховної роботи.

Висновки. Нові соціальні запити, які ставить перед освітою в контексті соціальних змін, спонукають до пошуку таких педагогічних технологій та формуванню відповідних сприятливих умов, які б забезпечували неперервність процесу професійного зростання педагога/вчителя/викладача і впровадження ним у навчальний процес педагогічних інновацій.

Ключові слова: демократизація освіти, науковий потенціал, педагог, педагог-новатор.

innovator can introduce his own scientifically based opinion in the relevant scientific discourse, to develop and propose a new pedagogical technology or model of organization of managerial or educational work for implementation.

Conclusions. New social demands facing education in the context of social changes encourage the search for such pedagogical technologies and the formation of appropriate favorable conditions that would ensure the continuity of the professional growth of teachers and their introduction into the educational process of pedagogical innovations.

Keywords: democratization of education, scientific capacity, teacher, teacher-innovator.

Актуальність теми дослідження. Сучасні соціальні виклики спричиняють необхідність у формуванні інноваційних ІТ-компетентностей педагогів. Зумовлені інформатизацією та цифровізацією освітні трансформації призвели до переорієнтації вчителя-транслятора на вчителя-комунікатора, який в умовах впровадження педагогічних інновацій формує педагога-новатора, спроможного до науково-педагогічного пошуку та творчого розвитку.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Потреба постійного наукового, професійного, творчого зростання сучасного педагога є соціальним запитом, зумовленим стабільним збільшенням інформації, необхідністю її узагальнення, обробки, зберігання та пошуку ефективних технологій впровадження в навчально-виховний процес. З огляду на інтенсивний розвиток суспільства, появу новітніх наукових розробок у педагогічній сфері, пов'язаних з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних та інших високих технологій, прогресивний педагог, щоб відповідати вимогам сьогодення, повинен прикласти максимум зусиль стосовно можливостей та перспектив використання інформаційних освітніх та інноваційно-педагогічних технологій у власній професійній діяльності. В цьому контексті наукова компетентність педагога багато в чому обумовлена його соціальною компетентністю – вмінням на підставі наукових досягнень аналізувати суспільні процеси й визначати своє місце в них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми. На думку М. Віднічука, соціальна компетентність учителя передбачає

характеристики педагога, який досяг високого рівня усвідомлення соціальних проблем і способів взаємодії із суспільством; уміння знаходити інформацію і впевнено конструювати поведінку з метою досягнення балансу між “власними потребами, очікуваннями, сенсом життя і вимогами соціальної дійсності”; конкретизацію у свідомості індивіда своїх інтеракцій із суспільством у системі “Я – суспільство”; уміння робити вибір, брати на себе відповідальність, “формування засобами предмета патріотичних почуттів, поваги до історії, традицій українського народу” тощо. Критерієм рівня сформованості означеної компетентності є такі форми роботи, як обмін досвідом практичної діяльності, виступи під час конференцій, підготовка і захист курсових проектів. При цьому вчитель розкривається не лише як фахівець(предметник), а й як особистість із певними моральними якостями, умінням орієнтуватися в соціумі та широкому інформаційному полі [1, с. 6]. Педагог повинен усвідомлювати власну соціальну роль й розглядати наукову компетентність як необхідний елемент власної діяльності.

Водночас суспільна потреба у науковому зростанні педагога може реалізуватися лише тоді, коли у певному педагогічному колективі стимулюється й підтримується потяг вчителів до вивчення новітніх розробок щодо форми та змісту навчальних дисциплін, які ними викладаються. Як зазначає Л. Оліфіра, створення в навчальному закладі інноваційного освітнього середовища сприяє вивченню педагогами перспективного вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду, опануванню ними сучасними знаннями та технологіями, творчому вдосконаленню навчального процесу на основі інновацій [5].

Реалії інформаційного суспільства потребують від викладача набуття відповідних навичок та вмінь, які спрямовані на забезпечення його наукового зростання. До таких навичок можна віднести спроможність викладача збирати та обробляти необхідну інформацію, використовувати її у навчальному процесі й науковій діяльності, застосовувати у роботі з учнями новітні інформаційні системи та бази даних. На переконання О. Штеймарка, інформатизація освіти – “це процес забезпечення сфери освіти методологією та практикою розробки та оптимального використання сучасних високих технологій, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання та виховання” [10, с. 123].

“Інформаційно-комунікаційні технології створюють умови для переходу на більш високий рівень інтелектуальної праці, бо чим більше автоматизується процес діяльності людини, тим помітніше підвищується її психологічний рівень і вона може краще проявити свої творчі здібності. <...> знаходити поєднання неблизьких, на перший погляд речей, встановлювати оригінальні зв'язки між новою та відомою інформацією” [2, с. 218].

В цьому контексті зазначимо, що на думку фахівців, суттєво

посилює потребу у збільшенні наукового потенціалу педагогічного процесу такі глобальні явища як: інформатизація, діджиталізація, інтернаціоналізація, віртуалізація освіти тощо. Їх основна суть полягає в тому, що “домінуючим видом діяльності в сфері суспільного виробництва є збір, накопичення, продукування, обробка, зберігання, перетворення, передача та використання інформації, здійснювані на основі сучасних технологій, а також на базі різноманітних засобів інформаційного обміну. Останнє веде до інформатизації суспільства, яка забезпечує активне використання інтелектуального потенціалу суспільства, інтеграцію інформаційних технологій в наукових та виробничих видах діяльності, інтенсивний розвиток всіх сфер суспільного виробництва, інтелектуалізацію трудової діяльності, високий рівень інформаційного обслуговування, доступність будь-якого члена суспільства до джерел достовірної інформації” [4, с. 42].

Виклад основного матеріалу. Тісний зв'язок науки і технічних розробок, глобалізація змін, що відбуваються в суспільстві, ускладнення діяльності людини в контексті багатофункціональності та багатопрофільності, бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій зумовлюють необхідність розвитку ІТ-компетентності педагогів. “Науково-методичний супровід розвитку ІТ-компетентності педагогів – це системна діяльність, спрямована на кероване створення умов розвитку професійної компетентності педагога у сфері використання ІКТ. Реалізація цієї діяльності передбачає активну позицію й автономність педагога на державному, регіональному, районному, шкільному й особистісному рівнях взаємовідносин. Процес супроводу розвитку ІТ-компетентності зосереджений на: виявленні проблем, що створюють бар'єри до використання ІКТ у діяльності вчителя; прогнозуванні шляху розвитку ІТ-компетентності педагогів; моделюванні діяльності вчителя з використанням ІТ-компетенцій” [8, с. 145].

Погоджуючись з думкою О. В. Шевчишиної, наукове зростання педагога, його самоосвіта є однією з форм самореалізації особистості, що потребує необхідних умов. До важливих умов, які сприяють творчій самореалізації вчителя можна віднести наступні:

- “створення творчої атмосфери в колективі;
- дотримання керівником демократичного стилю спілкування;
- матеріальна забезпеченість та моральне стимулювання з боку керівника;
- надання педагогам практичної допомоги у реалізації ними творчих підходів до організації педагогічного процесу;
- забезпечення можливостей для реалізації вчителем свого творчого потенціалу;
- переорієнтація методичної роботи школи на стимулювання професійних можливостей педагогів;

- упровадження проблемних лабораторій у навчальних закладах із метою залучення вчителів до науково-дослідної роботи;
- організація колективних заходів для розширення кругозору педагогів і підвищення їх культурного рівня;
- своєчасні позитивні оцінки діяльності вчителя з боку керівника;
- уміння керівника сприймати кожного педагога як особистість” [9, с. 9-10].

Вочевидь, для наукового зростання педагога необхідне поєднання суб'єктивних чинників та об'єктивних умов. З одного боку, це прагнення викладача до самовдосконалення та саморозвитку, а з другого боку – наявність соціально-економічного, правового, ціннісного, мотиваційного підґрунтя для інноваційної педагогічної діяльності.

Дієвим механізмом наукового та професійного зростання педагога є різноманітні форми підвищення кваліфікації, які забезпечують оновлення знань викладача, орієнтують його на новітні методики педагогічної діяльності та нагальні суспільні потреби. З цього приводу слушно зауважує В. Саюк, підкреслюючи, що “безперервність підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів є необхідною умовою і вимогою до розвитку професійної компетентності. Відповідна педагогічна умова означає створення такої системи, яка б не обмежувала навчання науково-педагогічних кадрів ustalеними формами та термінами, наприклад, тільки очними курсами підвищення кваліфікації, семінарами та конференціями, стажуванням. Необхідно забезпечити послідовність і цілісність етапів розвитку професійної компетентності науково-педагогічних кадрів, об'єднаних змістовно та організаційно. Безперервність розвитку професійної компетентності науково-педагогічних кадрів має забезпечуватись: наступністю між підготовкою науково-педагогічних кадрів у закладах вищої освіти та післядипломної, у курсовий і міжкурсний періоди; проведенням семінарів та інших навчальних форм професійного розвитку, які враховують особисті потреби слухачів, об'єднуються змістовно та структурно. Процес набуття компетенцій науково-педагогічними кадрами має органічно поєднувати підготовку на курсах підвищення кваліфікації та в міжкурсний період за цілісним, науково-обґрунтованим змістом” [7, с. 163].

Підтримуючи роздуми дослідниці В. Саюк, зазначимо, що ефективним засобом підвищення наукового рівня викладача є участь у науково-практичних конференціях, які дозволяють здійснити обмін новими ідеями, закласти основи для подальших наукових досліджень. В цьому контексті Т. Кузьома підкреслює, що “велике значення для підвищення рівня педагогічних працівників вищих навчальних закладів мають конференції (наукові, педагогічні), що сприяють консолідації знань із різних галузей науки. Основні завдання конференцій полягають у виявленні й зміцненні нових тенденцій і напрямів педагогічної науки; отриманні інформації про нові досягнення в науці, техніці, культурі для

подальшої її передачі студентам, обмін досвідом; виявленні творчих можливостей викладачів вищих навчальних закладів й учителів; удосконаленні професійної майстерності учителів; сприянні подальшому розвитку педагогічної думки, згуртуванні педагогів для вирішення важливих наукових і педагогічних питань” [3, с. 86-87].

Узагальнюючи наукові джерела можна констатувати, що “важливим напрямом розвитку професійної компетентності науково-педагогічних кадрів у процесі підвищення кваліфікації є мотивація до науково-дослідної роботи. Науково-дослідницьку діяльність ми розглядаємо як фактор, що спрямований на постійне пізнання, прагнення до визначення сутності будь-якого явища, пошук найкращих способів розв’язання професійних проблем, постійне експериментування, самоаналіз і самооцінку. Саме науково-дослідницький характер діяльності науково-педагогічних кадрів привчає їх до самостійності, виховує вимогливість до себе, розвиває вміння аналізувати та синтезувати процеси і явища, що відбуваються в освіті, економіці, суспільстві. Постійна науково-дослідна робота сприяє вдосконаленню не лише професійних знань, умінь і навичок науково-педагогічних кадрів, а й формує відповідний склад мислення та спілкування, що важливо в умовах науково-технічного прогресу” [7, с. 165].

Продовжуючи вищенаведену логіку можна стверджувати, що сучасне суспільство потребує від педагога постійного вдосконалення індивідуальної майстерності, підвищення власного науково-інтелектуального рівня. На думку А. Веліховської, “відбувається зміна освітніх парадигм, що фіксують перехід від масово-репродуктивних форм і методів викладання до індивідуально-творчих, детермінують необхідність підготовки фахівців зі сформованою мотивацією до професійної самоосвіти, здатних до саморозвитку і повноцінної самореалізації” [8, с. 44].

Отже, наукова підготовка, установка на проектування нових способів отримання знань і розв’язання педагогічних проблем є основою інноваційної діяльності вчителя. Педагогічні дослідження як важлива складова вчительської праці передбачають проектування та моделювання майбутніх станів досліджуваних об’єктів, умов і шляхів їх розвитку. Вчитель стає перетворювачем процесів дослідження, а в епіцентрі педагогічної дійсності в контексті концепцій гуманізації та людиноцентризму є особистість (учень, студент). Вчитель-дослідник зосереджує увагу на таких аспектах: цінності та особистісні смисли, суб’єктність, професійний розвиток і становлення, освітній простір, культурно-інформаційне середовище навчального закладу. “Сучасний учитель не може ефективно розв’язувати професійні проблеми, висунуті педагогічною дійсністю, якщо він не володіє методикою наукової роботи, не має досвіду дослідницької та інноваційної діяльності і не готовий до створення науково-методичного середовища, необхідної атмосфери

наукового пошуку в умовах практичної педагогічної роботи” [4, с. 50].

На переконання О. Онуфрієвої, для “забезпечення високого теоретичного й методичного рівня науково-дослідної роботи викладачі повинні засвоїти такі вміння:

- 1) виявлення прихованих зв'язків та закономірностей;
- 2) знаходження нового у явищах, що спостерігаються;
- 3) правильне використання існуючих наукових понять, загальноприйнятої термінології, чіткий опис фактів та явищ;
- 4) групування споріднених факторів за їх суттєвими ознаками згідно із загальнонауковими правилами;
- 5) ведення системного аналізу факторів і явищ;
- 6) передбачення можливих змін досліджуваних процесів, тенденцій розвитку” [6, с. 18].

В цілому варто констатувати, що сучасні суспільні виклики потребують використання педагогом інноваційних освітніх технологій (засобів, форм та методів), розвиток та функціонування яких неможливо без впровадження прогресивних науково-технологічних досягнень. Тому важливим чинником професійного зростання педагога є використання інноваційних освітніх технологій. Серед завдань інноваційної педагогіки можна виділити наступні:

- дослідження феномену інноваційності як соціокультурного явища;
- систематизація та структурування інноваційних педагогічних процесів;
- застосування освітнього менеджменту в практиці педагогічних інновацій;
- формування інноваційних компетентностей сучасного педагога.

Висновки. Сучасні освітні концепції безперервного навчання, гуманізації, людиноцентризму, навчання впродовж життя, наукової освіти, віртуалізації, інформатизації та цифровізації освітнього процесу, спонукають сучасного педагога до саморозвитку та самовдосконалення. Формування компетентностей педагога-новатора стає невідкладною справою педагогічної науки та системи підвищення кваліфікації в тісному зв'язку з ціннісними установками, мотивацією, заохоченням до наукового пошуку та творчого розвитку

Отже, нові соціальні запити, які ставить перед освітою в контексті соціальних змін, спонукають до пошуку таких педагогічних технологій та формуванню відповідних сприятливий умов, які б забезпечували неперервність процесу професійного зростання педагога/вчителя/викладача і впровадження ним у навчальний процес педагогічних інновацій.

Список використаних джерел:

1. Віднічук, М 2014. 'Науково-методичний супровід фахового зростання педагога на засадах компетентнісного підходу', *Нова педагогічна думка*, № 3.с. 5-8.
2. Кивлюк, ОП 2011. Інформаційна педагогіка: філософія, теорія, практика, Монографія, Київ: УАН ВІР, 336 с.
3. Кузьома, ТБ 2013. 'Роль педагога вищої школи в реалізації принципу науковості', *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*, Вип. 38 (2). с. 85-89.
4. Морозов, В 2013. 'Збільшення наукового потенціалу педагогічного процесу як соціальна потреба періоду інформаційної революції', *Вісник Інституту розвитку дитини. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія*, Вип. 28, с. 40-45.
5. Оліфіра, Л 2014. 'Професійна управлінська компетентність керівників вищих педагогічних навчальних закладів I–II рівнів акредитації як чинник якості освіти', *Теорія та методика управління освітою*, № 1 (14). Доступно : <<http://umo.edu.ua/katalogh-vidanj/electronic-journal-the-theory-and-methods-of-educational-management-edition-1-14-2014>>. [16 Жовтень 2020].
7. Онуфрієва, О 2006. 'Науково-дослідна робота як складова професійного зростання педагога-новатора', *Імідж сучасного педагога: Розвиток управлінського потенціалу керівника*, № 3-4 (62–63), с. 17-21.
8. Саюк, ВІ 2013. 'Теоретичні засади якості підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів у системі післядипломної педагогічної освіти', *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*, Вип. 7, с. 162-166.
9. Чернікова, Л 2013. 'Науково-методичний супровід розвитку ІТ-компетентності вчителів', *Нова педагогічна думка*, № 3, с. 144-148.
10. Шевчишена, ОВ 2013. 'Забезпечення цілісної системи психолого-педагогічного супроводу професійного зростання педагога', *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, Випуск 4. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2013_4_23.pdf>. [16 Жовтень 2020].
11. Штеймарк, ОВ 2010. 'Роль компьютерных технологий в информационно-образовательной среде педагогического вуза', *Информатика и образование*, № 2, с. 122-124.

References:

1. Vidnichuk, M 2014. 'Naukovo-metodichnij suprovid fahovogo zrostannya pedagoga na zasadah kompetentnitsnogo pidhodu (Scientific and methodological support of professional growth of the teacher on the basis of the competence approach)', *Nova pedagogichna dumka*, № 3.s. 5-8.
2. Kyvliuk, OP 2011. Informatsiyna pedahohika: filosofiya, teoriya, praktyka (Information pedagogy: philosophy, theory, practice), Monograf, Kyiv: UAN VIR, 336 s.
3. Kuzoma, TB 2013. 'Rol pedagoga vishoyi shkoli v realizaciyi principu naukovosti (The role of a high school teacher in the implementation of the principle of science)', *Problemi suchasnoyi pedagogichnoyi osviti. Pedagogika i psihologiya*, Vip. 38 (2). s. 85-89.
4. Morozov, V 2013. 'Zbilshennya naukovogo potencialu pedagogichnogo procesu yak socialna potreba periodu informacijnoyi revolyuciyi (Increasing the scientific potential of the pedagogical process as a social need of the information revolution)', *Visnik Institutu rozvitku ditini. Ser.: Filosofiya, pedagogika, psihologiya*, Vip. 28, s. 40-45.
5. Olifira, L 2014. 'Profesijna upravlinska kompetentnist kerivnikov vishih pedagogichnih navchalnih zakladiv I–II rivniv akreditaciyi yak chinnik yakosti osviti (Professional managerial competence of heads of higher pedagogical educational institutions of I – II levels of accreditation as a factor of education quality)', *Teoriya*

- ta metodika upravlinnya osvitoyu*, № 1 (14). Dostupno : <<http://umo.edu.ua/katalogh-vidanj/electronic-journal-the-theory-and-methods-of-educational-management-edition-1-14-2014>>. [16 Zhovten 2020].
6. Onufriyeva, O 2006. 'Naukovo-doslidna robota yak skladova profesijnogo zrostannya pedagoga-novatora (Research work as a component of professional growth of a teacher-innovator)', *Imidzh suchasnogo pedagoga: Rozvitok upravlinskogo potencialu kerivnika*, № 3-4 (62-63), s. 17-21.
  7. Sayuk, VI 2013. 'Teoretichni zasadi yakosti pidvishennya kvalifikaciyi naukovo-pedagogichnih kadriv u sistemi pislyadiploumnoyi pedagogichnoyi osviti (Theoretical principles of quality training of scientific and pedagogical staff in the system of postgraduate pedagogical education)', *Onovlennya zmistu, form ta metodiv navchannya i vihovannya v zakladah osviti*, Vip. 7, s. 162-166.
  8. Chernikova, L 2013. 'Naukovo-metodichnij suprovid rozvitku IT-kompetentnosti vchiteliv (Scientific and methodological support for the development of IT competence of teachers)', *Nova pedagogichna dumka*, № 3, s. 144-148.
  9. Shevchishena, OV 2013. 'Zabezpechennya cilisnoyi sistemi psihologo-pedagogichnogo suprovodu profesijnogo zrostannya pedagoga (Ensuring a holistic system of psychological and pedagogical support of professional growth of a teacher)', *Visnik Nacionalnoyi akademiyi Derzhavnoyi prikordonnoyi sluzhbi Ukraini*, Vipusk 4. Dostupno: <http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2013_4_23.pdf>. [16 Zhovten 2020].
  10. Shtejmark, OV 2010. 'Rol kompyuternih tehnologij v informacionno-obrazovatelnoj srede pedagogicheskogo vuza (The role of computer technology in the information and educational environment of the pedagogical university)', *Informatika i obrazovanie*, № 2, s. 122-124.